

اولویت‌بندی مؤلفه‌های زیست‌پذیری شهری از دیدگاه ساکنین کمپ‌های اقامتی جزیره کیش

اصغر حیدری^۱، حسین حاتمی‌نژاد^{۲*}، فاطمه عزیزی^۳

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران

۲. دانشیار گروه جغرافیا، دانشگاه تهران

۳. دانش‌آموخته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تهران

(دریافت: ۱۳۹۷/۰۶/۱۰ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۱/۱۴)

Prioritization of Urban Livability Components from the Perspective of Residents of Kish Island Residential Camps

Asghar Heydari¹, Hossain Hataminejad^{2*}, Fatemeh Azizi³

1. Ph.D. Student of Geography and Urban Planning, Tehran University

2. Assistant Professor, Department of Geography, Tehran University

3. Ph.D. degree of Geography and Rural Planning, Tehran University

(Received: 01/Sep/2018

Accepted: 03/Feb/2019)

چکیده

Abstract

Urban viability is one of the basic foundations of sustainable urban development. The viability approach can be attributed to increased awareness of unstable urban life patterns, which in the long run reduces the potential of environmental resources. The term 'viability' refers to the degree to which a society is provided based on the needs and capacities of its members. Therefore, the main objective of the present study is to prioritize the main components of viability in three Kish Island resorts namely: Sadaf, Me'mar and Sahar. The research method is descriptive - analytical based on preliminary data. Data collection was done by documentary and survey methods using questionnaire. Collected data was processed using SPSS and Smart PLS software. Three methods of multivariate regression analysis, stepwise analysis and PLS path analysis were used to prioritize the components and to determine their contribution and role in the viability of the study area. Based on the results of the research, the main factors affecting the viability of the three Kish camps were prioritized based on the degree of their importance as follows: services and access, social, economic, physical and environmental components, respectively. One can improve the viability of the study area by planning to enhance and organize these components based on their degree of importance.

زیست‌پذیری شهری یکی از مبانی اساسی توسعه پایدار شهری است. رویکرد زیست‌پذیری را می‌توان ناشی از افزایش آگاهی نسبت به الگوهای ناپایدار زندگی شهری دانست که در درازمدت موجب کاهش توان منابع محیطی می‌شود. اصطلاح زیست‌پذیری اشاره به درجه تأمین ملزومات یک جامعه بر مبنای نیازها و ظرفیت‌های افراد آن جامعه دارد. بنابراین، هدف اصلی این تحقیق اولویت‌بندی مؤلفه‌های اصلی زیست‌پذیری در کمپ‌های اقامتی جزیره کیش است. کمپ‌های مورد بررسی این تحقیق، سه کمپ اقامتی صدف، معمار و سحر هستند. روش پژوهش حاضر توصیفی - تحلیلی و مبتنی بر داده‌های اولیه بوده که جمع‌آوری اطلاعات اولیه، به صورت اسنادی و پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه انجام گرفته است. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS مورد پردازش قرار گرفت. برای اولویت‌بندی هر یک از مؤلفه‌ها و همچنین تعیین سهم و نقش آن‌ها در زیست‌پذیری محدوده مورد مطالعه از سه روش، تحلیل رگرسیون چند متغیره، تحلیل گام‌به‌گام و تحلیل مسیر PLS استفاده شد. بر اساس نتایج پژوهش مؤلفه‌های اصلی تأثیرگذار بر زیست‌پذیری سه کمپ اقامتی جزیره کیش بر اساس درجه اهمیت این گونه اولویت‌بندی شدند که به ترتیب مؤلفه‌های خدمات و دسترسی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی قرار گرفتند. با برنامه‌ریزی در راستای ارتقاء و ساماندهی این مؤلفه‌ها بر اساس درجه اهمیت می‌توان وضعیت زیست‌پذیری محدوده مور مطالعه را بهبود بخشید.

Keywords: Assessment, Livability, Components of Viability, PLS Path Modeling, Residential Camps of Kish Island.

واژه‌های کلیدی: ارزیابی، زیست‌پذیری، مؤلفه‌های زیست‌پذیری، مدل‌سازی مسیری PLS، کمپ‌های اقامتی جزیره کیش.

*Corresponding Author: Hossain Hataminejad

E-mail: hataminejad@ut.ac.ir

نویسنده مسئول: حسین حاتمی‌نژاد

مقدمه

شهر به‌عنوان بستر زیست بشر نقشی اساسی در احساس رضایتمندی داشته است و شکل‌دهنده سبک زندگی انسان و تعیین‌کننده کیفیت زندگی او است. اما، روند شتابان شهرنشینی به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه با تأثیر صرف بر جنبه‌های عینی توسعه (رشد) در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم، نه تنها دستیابی به توسعه را میسر نکرد، بلکه بر نابسامانی‌های کیفیت عینی و ذهنی زندگی شهرهای جهان سوم افزود (رهنمایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۲۴). به همین دلیل توجه بسیاری از دانشمندان و صاحب‌نظران به مفهوم کیفیت زندگی معطوف شده تا از این طریق تلاش‌هایی در راستای ارتقاء شرایط زندگی و بهبود بخشیدن به بعد کیفی زندگی بشر صورت گیرد (ربانی خوراسگانی و کیانپور، ۱۳۸۶: ۸۶). امروزه مسائل شهر و شهروندی به مهمترین مسائل مؤثر بر ابعاد کمی و کیفی زندگی انسان تبدیل شده است. از این‌رو، بررسی تئوری‌های جدید شهر که هر یک با هدف حل مشکلات شهری، بهبود وضعیت کیفی و کمی زندگی شهروندان در شهرها، ارتقا کیفیت محیط شهر، مدیریت شهر، پیشبرد شهر به سوی مطلوب‌تر شدن مطرح شده‌اند (ساسان‌پور و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳۱). زیست‌پذیری شهری یکی از مبانی اساسی توسعه پایدار شهری است. رویکرد زیست‌پذیری را می‌توان ناشی از افزایش آگاهی نسبت به الگوهای ناپایدار زندگی شهری دانست که در درازمدت موجب کاهش توان منابع محیطی می‌شود. درواقع زیست‌پذیری یکی از بزرگ‌ترین ایده‌های برنامه‌ریزی شهری دوران معاصر است و ایجاد زیست‌پذیری در میان شهرهای جهان سوم مسئله نگران‌کننده‌ای است که با وجود بیکاری، تکدی‌گری، مشاغل سیاه به‌ویژه برای کودکان، افزایش بی‌خانمانی، زندگی در حلبی‌آبادها و در محله‌های کثیف و آلوده مستلزم تلاش و مدیریتی کارآمد در راستای این رویکرد نوین در این شهرها خواهد بود (حیدری و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۰). سال‌ها تجربه برنامه‌ریزی شهری در جهان نشان داده است که در این حوزه نیز انسان و منابع انسانی حتی بیش از منابع مالی اهمیت و ارزش دارند؛ تا آنجایی که بی‌توجهی به این امر، ساکنین شهرها را از رسیدن به سطح بالای دست‌آوردهای ارتقاء محیط‌زیست انسانی بازمی‌دارد (براتی و یزدان‌پناه، ۱۳۹۰: ۲۶). مطالعات نشان می‌دهد که از یک‌سو ضرورت و اهمیت بررسی زیست‌پذیری شهری در ارتباط با وظایف جدید برنامه‌ریزی در پاسخ‌دهی به نیازهای جامعه پس از صنعتی شدن که شدیداً در جستجوی امکانات تسهیلات و کیفیت زندگی است، به‌شدت

افزایش یافته است. از سوی دیگر، زیست‌پذیری به جهت تهدیدهای پیش‌روی زندگی شهری امروز نیز اهمیت دوچندانی دارد (ساسان‌پور و همکاران، ۲۸: ۱۳۹۴). بنابراین تحقیق حاضر با هدف بررسی زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش که محل اسکان کارگران و مهاجران این جزیره، صورت گرفته است.

آنچه در ادبیات شهرسازی امروز تحت عنوان زیست‌پذیری مطرح می‌شود، معادل فارسی کلمه *Livability* و شهر زیست‌پذیر معادل کلمه *Livable city* است. در برخی از متون فارسی مرتبط با موضوع، عبارت فوق را در معنای سرزندگی به‌کاربرده‌اند، درحالی‌که آنچه به‌عنوان سرزندگی، اغلب در نظریات لینچ^۱ و جیکوبز^۲ و سایرین مطرح می‌شود، ترجمه واژه دیگری است. در فرهنگ لغت آکسفورد *Livability* به معنای "دارای ارزش زندگی" و *Vitality* به معنای "فعال و پرنرژی بودن" (سرزندگی) تعریف شده است. در فرهنگ شهرسازی رابرت کوان^۳ زیست‌پذیری به معنای "مناسب برای زندگی" و فراهم آوردن کیفیت زندگی خوب تعریف شده است (بندرآباد، ۱۳۹۰: ۵۱). زیست‌پذیری در معنای اصلی خود به مفهوم دستیابی به قابلیت زندگی است و در واقع همان دستیابی به کیفیت برنامه‌ریزی شهری خوب یا مکان پایدار است (Timmer & Seymour, 2005: 10). شاید بتوان گفت اولین مفهوم زیست‌پذیری تحت عنوان «خیابان‌های زیست‌پذیر» توسط داندل اپلپارد^۴ در سال ۱۹۸۱ مطرح شد. لیکن اپلپارد به‌اتفاق آلن جیکوبز زیست‌پذیری را به این معنی که یک شهر باید مکانی باشد که هر شخص بتواند در آن از راحتی نسبی برخوردار باشد، از اهداف ضروری برای آینده یک محیط خوب شهری بیان می‌دارد. از دیدگاه لنارد^۵ شهرهای زیست‌پذیر مکان‌هایی برای زندگی اجتماعی و گفت‌وگو هستند. این شهرها به خلق معماری و منظر خیابان و طراحی فضاهای عمومی توجه دارند که این مسئله حضور ساکنین شهر را در قلمرو عمومی و در قلب شهر میسر می‌کند (زیاری و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۰۷). شورای منطقه هیوسن (H-GAC) زیست‌پذیری را ناشی از توانایی ایجاد مکان‌های پیاده‌مدار با کاربری ترکیبی که گزینه‌های مختلف حمل‌ونقل را فراهم می‌آورد و در جهت بهبود محیط‌زیست و

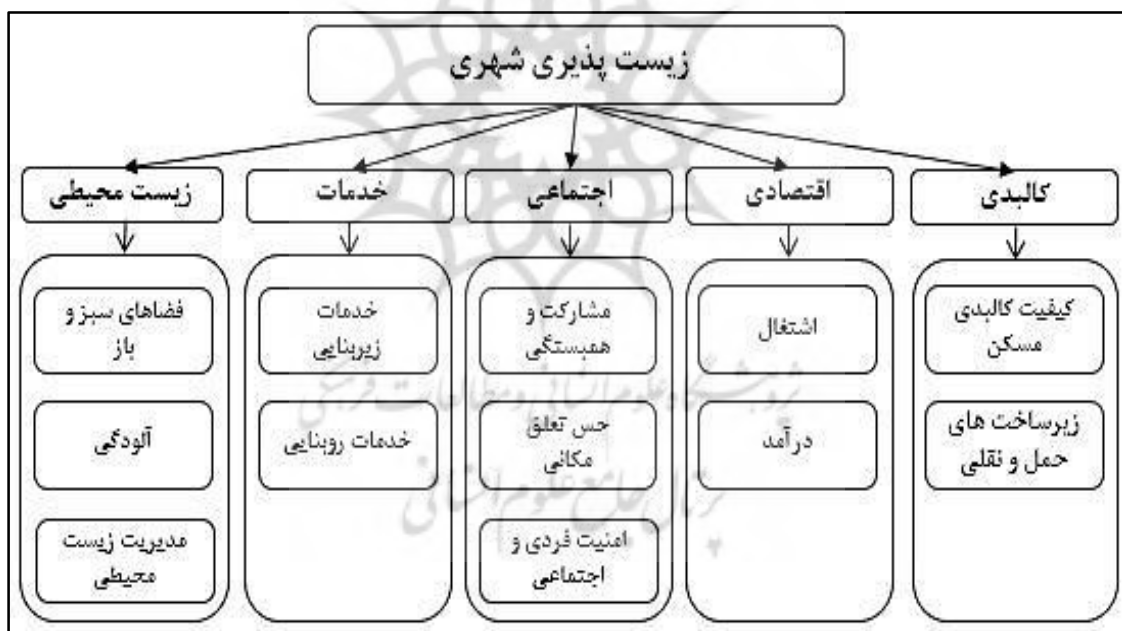
1. Lynch
2. Jacobs
3. Robert Cowan
4. Appelard
5. Lennard

هستند، اما شاخص‌های زیست‌پذیری عمدتاً به بررسی صرف مکان می‌پردازند و نه اشخاص (خصوصاً این‌که افراد تغییر کرده و در زمان تحرک مکانی دارند). هیچ معیاری نمی‌تواند تصویر کاملی از زیست‌پذیری ارائه دهد. افزون بر این که اتکای صرف بر داده‌های به دست آمده از مردم یا مکان می‌تواند به دور شدن از هدف بیانجامد (Larice, 2005: 7). با توجه به موارد ذکر شده و با استفاده از الگوهای خارجی و همچنین استفاده از الگوها و مطالعات داخلی همچون رساله دکتری علیرضا بندرآباد با عنوان تدوین اصول الگوی توسعه فضایی و شکل شهر زیست‌پذیر ایرانی (مطالعه موردی: مناطق، ۵ و ۲۲ شهر تهران) و رساله دکتری محمدمبین خراسانی با عنوان تعیین زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهر با رویکرد کیفیت زندگی (مطالعه موردی شهرستان ورامین) ابعاد و شاخص‌های زیست‌پذیری شهری در جزیره کیش استخراج و مدل مفهومی آن در شکل ۱ طراحی شد.

پیشرفت اقتصادی پیش‌می‌رود، می‌داند. دپارتمان حمل‌ونقل آمریکا (۲۰۱۱) زیست‌پذیری را سرمایه‌گذاری در حمل‌ونقل، خدمات و مسکن به‌نحوی که دسترسی مناسب و کافی به آن‌ها از طریق گزینه‌های جابه‌جایی پایدار و سازگار با محیط‌زیست مهیا باشد، تعریف نموده است (بندرآباد و احمدی‌نژاد، ۱۳۹۳: ۶۰).

توسعه پایدار با سه بعد اصلی اجتماعی، اقتصادی، و زیست‌محیطی راه را برای مفهوم زیست‌پذیری در برنامه‌ریزی شهری باز کرده است (حاتمی‌نژاد، ۱۳۹۳: ۲۴).

زیست‌پذیری مفهومی است که می‌تواند با توجه به بستر و زمینه‌ای که در آن تعریف می‌شود، بسیار گسترده و یا محدود باشد، با این وجود کیفیت زندگی در هر مکان در مرکز توجه این مفهوم قرار داشته و شامل نماگرهای قابل اندازه‌گیری بسیار متنوعی است (Perogordo, Madrid, 2007:40). مردم و مکان دو سوی مفهوم زیست‌پذیری

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

در رابطه با زیست‌پذیر انجام گرفته است که در زیر به چند مورد از آن‌ها اشاره خواهیم کرد.

ساسان پور و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان سنجش و ارزیابی زیست‌پذیری شهری در مناطق ۲۲ گانه تهران به این نتیجه رسیده‌اند که در میان مناطق ۲۲ گانه تهران، مناطق یک و سه به ترتیب از نظر بعد زیست‌محیطی،

بستر حضور و گسترش ایده زیست‌پذیری را می‌توان آمریکا دانست. واژه شهرهای زیست‌پذیر برای اولین بار در سال ۱۹۷۰ توسط اداره ملی هنرها به‌منظور دستیابی به ایده‌های برنامه‌ریزی شهری مدنظر آنان و به دنبال آن توسط سایر مراکز و سازمان‌های تحقیقاتی نظیر اداره حفاظت محیطی به کار گرفته شد (ساسان‌پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۴). پژوهش‌های زیادی

مطالعه می‌تواند متفاوت باشد. مطالعه و بررسی به‌منظور تدوین مؤلفه‌ها و شاخص‌های زیست‌پذیر شهری و ارتقاء این معیارها نیازمند جامع‌نگری و برنامه‌ریزی و مطالعه است که ضمن شناسایی و طبقه‌بندی معیارها و شاخص‌های زیست‌پذیری شهری، بایستی روابط علی میان این شاخص‌ها نیز مشخص شود. روش تحقیق در پژوهش حاضر، توصیفی - تحلیلی است و گردآوری اطلاعات به روش اسنادی و پیمایشی با استفاده از روش پرسشنامه صورت گرفته است. برای ارزیابی زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش از پنج مؤلفه اصلی کالبدی، اقتصادی، اجتماعی، خدمات و دسترسی و زیست‌محیطی استفاده شده است. هر یک از این ابعاد زیرشاخص‌هایی دارند که مورد بررسی قرار گرفته‌اند و در جدول یک نمایش داده شده‌اند. روش نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی ساده بوده و حجم نمونه با استفاده از مدل کوکران برآورد شد. با توجه به جمعیت سه کمپ اقامتی صدف، معمار و سحر (۱۷۹۰) با استفاده از این روش ۳۱۶ پرسشنامه موردنیاز بود که تهیه و توسط ساکنین تکمیل شد.

داده‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. در پژوهش حاضر از تحلیل رگرسیون چند متغیره جهت سنجش و تعیین سهم هر یک از مؤلفه‌ها و از تحلیل رگرسیون به روش گام‌به‌گام برای تعیین درجه اهمیت هر یک از مؤلفه‌ها در زیست‌پذیری استفاده شد. همین‌طور برای تحلیل روابط میان مؤلفه‌ها و همچنین ضریب تأثیر هر یک از آن‌ها از مدل‌سازی مسیری PLS به کمک نرم‌افزار Smart PLS بهره گرفته شده است. برای محاسبه پایایی سؤالات پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان پایایی آن برابر با ۰.۸۲ و در سطح قابل قبولی است. جدول ۱، ابعاد و شاخص‌های زیست‌پذیری شهری در جزیره کیش را با توجه به مدل مفهومی تحقیق که مستخرج از مطالعات صورت گرفته در موضوع زیست‌پذیری و الگوهای موجود خارجی و در سطح ایران است، نمایش می‌دهد.

بعد اجتماعی و بعد اقتصادی زیست‌پذیری بیشتری نسبت به دیگر مناطق دارند. ایراندوست و همکاران (۱۳۹۴)، در مقاله خود با عنوان "شاخص زیست‌پذیری در محیط‌های شهری (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر مقدس قم)" دریافتند که باید سیاست‌هایی برای تمرکززدایی فعالیت‌ها، تغییر در سیاست‌های توسعه مبتنی بر خودمحوری، تلاش برای تثبیت ساکنان قدیمی منطقه (نوسازی، افزایش کیفیت خدمات محله) و از این قبیل موارد، اتخاذ شود تا کیفیت زندگی در این بخش از شهر بهبود یابد.

مک کر^۱ (۲۰۱۲)، در مقاله‌ای با عنوان "اثرات انسجام شهری بر زیست‌پذیری شهری: مقایسه حومه‌های داخلی و خارجی شهر بریسبان" در استرالیا، به این نتیجه رسید که زیست‌پذیری در دو حومه در برخی موارد مشابه و در برخی موارد متفاوت است. بنابراین، توجه به شرایط محلی هر حومه نقش مهمی در برنامه‌ریزی دارد. جاسک کاتوس^۲ و میچال رزوسکی^۳ (۲۰۱۳) در پژوهشی با عنوان مقایسه زیست‌پذیری و غیر زیست‌پذیری نمونه موردی یکی از خیابان‌های شهر پست سوسیالیستی به بحث و بررسی در مورد مکان‌های قابل زندگی و تجزیه و تحلیل نمونه موردی یک خیابان در شهر بزرگ لهستانی پرداخته‌اند. پس از پایان تجزیه و تحلیل، نویسندگان، سه روش ممکن که مکان‌های قابل زندگی می‌توانند در یک شهر ایجاد شوند را تشخیص می‌دهند: از طریق حفظ و نگهداری تعادل و توازن، با ساختن موانع و دیوارها و ایجاد ناسازگاری‌ها به‌عنوان محصولی از فرآیندهای کنترل نشده در یک شهر است. بنجامین ال سائتلوانگا^۴ (۲۰۱۴) در مقاله تحت عنوان الگوی فضایی زیست‌پذیری شهری در منطقه هیمالیا: مطالعه موردی شهر ایزول، به این نتیجه رسیدند که محله‌های مرکزی در مقایسه با محله‌های حاشیه‌ای و پیرامونی آن زیست‌پذیرتر هستند. همچنین نشان می‌دهد که بین ابعاد عینی و ذهنی زیست‌پذیری رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

داده‌ها و روش کار

روش‌شناسی تحقیق با توجه به نوع، هدف و موضوع مورد

1. McCrave
2. Jacek Kotus
3. Michal Rzeszewski
4. Benjamin L Saitluanga

جدول ۱. ابعاد، شاخص‌ها و گویه‌های زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش

ابعاد	شاخص‌ها	گویه‌ها
زیست‌پذیری کالبدی	کیفیت کالبدی	استحکام بنا، رضایت از مساحت واحد مسکونی، موقعیت ساختمان‌ها، رضایت از ظاهر بنا و زیبایی ساختمان‌ها.
	مسکن	رضایت از کیفیت معابر پیاده، رضایت از کیفیت خیابان‌ها
زیست‌پذیری اقتصادی	اشتغال	میزان فرصت‌های شغلی، میزان امنیت و امید شغلی، زمینه‌های سرمایه‌گذاری و اشتغال-زایی، انگیزه و توجه اقتصادی.
	درآمد	تناسب درآمد و زندگی شهری، فقرزدایی شهری، تناسب درآمد و زندگی مطلوب، توجه به گروه‌های درآمدی مختلف، پایداری درآمدی و اقتصادی.
زیست‌پذیری اجتماعی	مشارکت و همبستگی	میزان مشارکت و مسئولیت‌پذیری در فرآیند تصمیم‌گیری درباره محیط زندگی، میزان روابط همسایگی ساکنین محله و ارتباط چهره به چهره با یکدیگر، میزان اعتماد به همسایگان، میزان برپایی جشن‌ها و جشنواره‌ها برای دور هم جمع شدن ساکنین، اعتماد و احساس مسئولیت همسایگان نسبت به هم.
	حس تعلق مکانی	میزان احساس تعلق و وابستگی به محل زندگی، میزان رضایت و تمایل به تداوم سکونت در محل زندگی.
زیست‌پذیری خدماتی	امنیت فردی و اجتماعی	میزان وقوع جرایمی مثل دزدی و مصرف مواد، وضعیت عملکرد مراکز امنیتی و انتظامی.
	خدمات زیربنایی	کیفیت و کمیت تجهیزات شهری، کیفیت و میزان دسترسی به حمل و نقل عمومی.
زیست‌پذیری خدماتی	خدمات روبنایی	کیفیت و دسترسی به امکانات آموزشی، کیفیت و دسترسی به خدمات و امکانات بهداشتی - درمانی، خدمات و امکانات تفریحی، تعداد و کیفیت مراکز فرهنگی، کمیت و کیفیت مراکز مذهبی، وضعیت دسترسی به مراکز تجاری و مراکز خرید روزانه.
	فضاهای سبز و باز	میزان فضاهای سبز و باز مناسب، کافی و با کیفیت در سطح شهر، مطلوب بودن کیفیت فضاهای سبز و باز موجود در سطح شهر.
زیست‌پذیری زیست‌محیطی	آلودگی	مطلوب بودن سیستم جمع‌آوری زباله و دفع آن و پاکیزگی شهر، مطلوب بودن سیستم فاضلاب شهری، مطلوب بودن کیفیت هوای شهری، مطلوب بودن وضعیت آلودگی صوتی

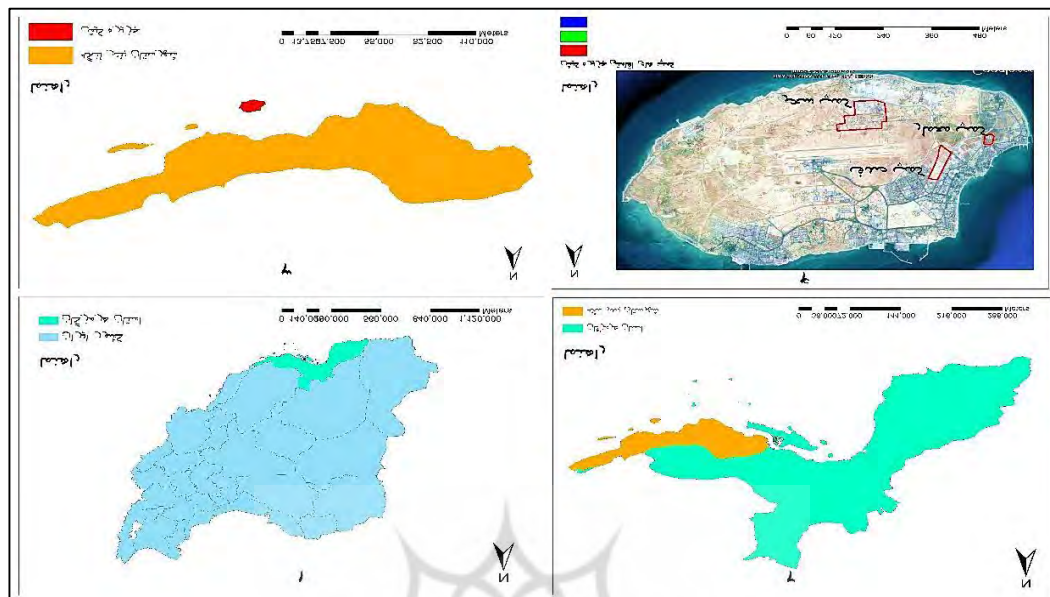
مأخذ: Vanzerr & Seskin, 2011، خراسانی و رضوانی، ۱۳۹۲: ۱۴۴، ماجدی و بندرآباد، ۱۳۹۳.

کیلومتر در محور شمالی جنوبی و شمالی تقریباً مانند بیضی دارد (سازمان منطقه آزاد کیش، ۱۳۹۷). جزیره کیش بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵، ۲۷۲۷۱ نفر جمعیت داشته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). محدوده مورد بررسی این پژوهش سه کمپ اقامتی صدف، معمار و سحر است، کمپ‌های ذکر شده که محل اقامت کارگران، مهاجرین و پرسنل و نیروهای

محدوده مورد مطالعه پژوهش حاضر جزیره کیش از شهرستان بندر لنگه در استان هرمزگان و از جاذبه‌های گردشگری در جنوب ایران است. جزیره کیش با ۹۰ کیلومتر مربع مساحت یکی از زیبا ترین جزایر خلیج فارس است که در ۱۸ کیلومتری کرانه جنوبی ایران واقع شده است. طول جزیره کیش ۱۵ کیلومتر در محور شرقی-غربی و پهنای آن ۷

قطعات جدا افتاده‌ای در جزیره و شهر کیش هستند که شرایط متفاوت زیستی نسبت سایر مناطق شهری این جزیره دارند.

خدماتی سازمان منطقه آزاد است. ساکنین این کمپ‌ها ساکنین دائمی جزیره کیش شناخته می‌شوند. این کمپ‌ها به صورت

شکل ۲. نقشه موقعیت محدوده مورد مطالعه

منبع: شهرداری تهران، ۱۳۹۶ و طراحی نگارندگان.

آنجایی که برخی از مؤلفه‌های زیست‌پذیری نسبی هستند و ویژگی‌های فردی و شرایط زندگی هر شخص تأثیر بسیاری در نحوه نگرش به آن‌ها دارد و بخشی از پرسشنامه به اطلاعات توصیفی اختصاص داده شد. وضعیت اطلاعات توصیفی پاسخ-دهندگان در جدول ۲ نشان داده شده است.

شرح و تفسیر نتایج

یافته‌های توصیفی پژوهش

به‌منظور سنجش و ارزیابی مؤلفه‌های زیست‌پذیری در کمپ-های اقامتی جزیره کیش، بر اساس مدل کوکران با ۳۱۶ نفر از شهروندان ساکن این کمپ‌ها اقدام به پرسشگری شد. از

جدول ۲. مشخصات نمونه آماری

شرح	تعداد	درصد	شرح	تعداد	درصد
جنس			شغل		
مرد	۲۱۱	۶۶/۷۷	کارمند	۱۱۹	۳۷/۶۵
زن	۱۰۴	۳۳/۲۳	آزاد	۴۱	۱۲/۹۷
تأهل			محصل	۲۶	۸/۲۲
متأهل	۲۵۰	۷۹/۱۱	خانه‌دار	۵۲	۱۶/۴۵
مجرد	۶۶	۲۰/۸۹	کارگر	۵۳	۱۶/۷۷
سن			بیکار	۹	۲/۴۹
۱۵-۳۰	۶۸	۲۱/۵۱	سایر	۱۶	۵/۰۶
۳۱-۴۵	۱۳۷	۴۳/۳۵	مدت سکونت در محله		
۴۶-۶۰	۹۸	۳۱/۰۱	۱-۵	۵۲	۱۶/۴۵
+۶۰	۱۳	۴/۱۱	۵-۱۰	۹۵	۳۰/۰۶
تحصیلات			۱۰-۱۵	۷۴	۲۳/۴۱
بی‌سواد	۵	۱/۵۸	۱۵-۲۰	۶۴	۲۰/۲۵

۹/۸۱	۳۱	بیش از ۲۰ سال	۳۰/۰۶	۹۵	ابتدایی و راهنمایی
نوع وسیله نقلیه			۳۷/۶۵	۱۱۹	دیپلم
۴۳/۰۳	۱۳۶	اتوبوس	۲۰/۸۸	۶۶	فوق دیپلم و لیسانس
۲۹/۱۱	۹۲	تاکسی	۹/۸۱	۳۱	فوق لیسانس و بالاتر
۱۷/۷۲	۵۶	اتومبیل شخصی	کمپ اقامتی		
۴/۶۹	۱۸	دوچرخه و موتور سیکلت	۳۴/۱۷	۱۰۸	صاف
۴/۴۳	۱۴	سایر	۳۰/۰۶	۹۵	سحر
			۳۵/۷۵	۱۱۳	معمار

کرلینجر، ۱۳۸۹: ۳۳۶). نتایج حاصل از آزمون کولموگروف - اسمیرنف نشان می‌دهد توزیع داده‌های تحقیق نرمال بوده و تناسب آماری نرمال دارند. مقدار آماری آزمون کولموگروف برای داده‌های این تحقیق برابر با ۰,۸۱۷ است. بنابراین چون آماره به دست آمده از ۰,۰۵ بیشتر است با اطمینان ۰,۹۹ درصد فرضیه H_0 تأیید می‌شود و توزیع داده‌ها نرمال است. نتیجه آزمون کولموگروف - اسمیرنف در جدول ۳ نشان داده شده است.

یافته‌های استنباطی پژوهش

تعیین سهم ابعاد مهم در زیست‌پذیری با استفاده از رگرسیون چند متغیره

یکی از پیش‌فرض‌های مهم رگرسیون خطی مربوط به توزیع و پراکندگی داده‌های متغیرها است که داده‌های متغیرهای تحقیق باید نرمال یا نزدیک به نرمال باشند. برای حل این مسئله از آزمون کولموگروف - اسمیرنف استفاده می‌شود

جدول ۳. آزمون کولموگروف - اسمیرنف به منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها

آزمون کولموگروف - اسمیرنف	
۰/۸۱۷	کولموگروف - اسمیرنف Z
۰/۵۷۸	سطح معناداری
توزیع داده‌ها نرمال است	نتیجه

ضرایب به دست آمده از رگرسیون چند متغیره سهم هر یک از مؤلفه‌ها را در زیست‌پذیری نشان می‌دهد. در رگرسیون چند متغیره، مقادیر یک متغیر (متغیر وابسته یا Y) از روی مقادیر دو یا چند متغیر دیگر (متغیرهای مستقل $X_1+X_2+X_3...X_k$) برآورد می‌شوند. این مقادیر از طریق معادله خطی زیر به دست می‌آید:

$$Y = B_0 + B_1X_1 + B_2X_2 + \dots + B_kX_k$$

در این معادله پارامترهای $B_1, B_2, \dots, B_k$ ضرایب رگرسیون تفکیکی هستند و مقدار عرض از مبدأ (B_0) مقدار

تحلیل رگرسیون چند متغیره می‌تواند برای شناسایی سهم هر یک از ابعاد در زیست‌پذیری و ایجاد مدل علی که برهم‌کنش بین مؤلفه‌ها و ابعاد را نشان می‌دهد، مورد استفاده قرار گیرد. یکی از اهداف تحقیق حاضر، ایجاد مدلی علی از طریق شناسایی مؤلفه‌های غالب مؤثر بر زیست‌پذیری در منطقه مورد مطالعه است. سؤال اصلی برای ایجاد مدل مذکور این است که کدام یک از مؤلفه‌های زیست‌پذیری در منطقه مورد مطالعه بیشترین تأثیر علی را بر زیست‌پذیری دارند. پاسخ به این مسئله می‌تواند راهکاری برای درک و برنامه‌ریزی مناسبی برای ارتقاء سطح زیست‌پذیری در منطقه مورد مطالعه باشد.

نشان می‌دهد. R که به ضریب همبستگی چندگانه معروف است که مقدار آن بین (۰) و (۱) متغیر است. مقدار R معادل ۰,۸۷۳ است که مقدار قابل قبول و بالایی را نشان می‌دهد. (R Square) ضریب تعیین معرف‌های تحقیق است و مقدار این ضریب نیز بین (۰) تا (۱) متغیر است. با توجه به اینکه ضریب تعیین برابر با ۰,۸۱۸ محاسبه شده، نشان می‌دهد که تقریباً ۸۰ درصد از کل تغییرات زیست‌پذیری در کمپ‌های اقامتی جزیره کیش با ابعاد و مؤلفه‌های پنج‌گانه تحقیق قابل تبیین است.

ثابت رگرسیون است. این معادله به‌عنوان رگرسیون چندخطی چندگانه Y بر اساس $X_1+X_2+X_3...X_k$ شناخته می‌شود (حبیب‌پور و صفری، ۱۳۹۰: ۴۹۵).

برای محاسبه معادله رگرسیونی، متغیر مستقل ابعاد و مؤلفه‌های پنج‌گانه تحقیق و متغیر وابسته زیست‌پذیری شهری است. با این معادله می‌توانیم مهم‌ترین شاخص‌های و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش را تعیین کرده و اولویت‌بندی برای برنامه‌ریزی آتی کمپ‌های اقامتی را مشخص نمود.

جدول ۴ خلاصه‌های آماره‌های مربوط به برازش مدل را

جدول ۴. خلاصه آماره مربوط به برازش مدل

ضریب همبستگی (R)	R Square	ضریب تعیین
۰/۸۷۳	۰/۸۱۸	۰/۸۰۹

می‌گیریم که مدل رگرسیونی به‌کاررفته معنی‌دار است و همچنین پیش‌بینی کننده خوبی برای متغیر وابسته یعنی زیست‌پذیری است. جدول ۵ نتیجه آزمون رگرسیون چند متغیره مؤلفه‌های زیست‌پذیری را نشان می‌دهد.

برای بررسی نکویی برازش مدل رگرسیونی، از مقدار Sig ستون تحلیل واریانس استفاده شده است. همان‌طور که در جدول زیر مشخص است، مقدار سطح معنی‌داری برابر با صفر است و از آنجایی که میزان به‌دست‌آمده کمتر از ۰,۰۵، نتیجه

جدول ۵. ضرایب رگرسیونی استاندارد شده متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته

ابعاد	تحلیل واریانس (ANOVA)		T	ضریب تأثیر (Beta)	سطح معناداری
	Sig	F			
کالبدی	۰/۰۰۰	۵۸۰/۴۳۹	۱۴/۱۱۸	۰/۲۹۸	۰/۰۰۰
اقتصادی			۱۵/۹۳۸	۰/۳۱۴	۰/۰۰۰
اجتماعی			۱۶/۲۸۲	۰/۳۶۲	۰/۰۰۰
خدمات و دسترسی			۱۶/۵۴۷	۰/۳۷۵	۰/۰۰۰
زیست‌محیطی			۱۱/۱۲۵	۰/۲۲۷	۰/۰۰۰

آزمون هر چه مقدار ضریب بتای متغیری بیشتر باشد، نقش آن در پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته بیشتر خواهد بود. با توجه به آزمون معنی‌داری ضرایب می‌توان نتیجه گرفت که کلیه مؤلفه‌های تحقیق در نظر گرفته شده تأثیر مثبتی بر زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش داشته‌اند. برای مقایسه میزان

از آنجایی که در تحلیل رگرسیون، مقیاس اغلب متغیرهای مستقل از واحدهای متفاوتی تشکیل شده است. از همین رو ضرایب رگرسیونی استاندارد شده به محقق کمک می‌کند تا سهم نسبی هر متغیر مستقل را در تبیین تغییرات متغیر وابسته با در نظر گرفتن سایر متغیرهای مستقل مشخص کند. در این

اساس نتایج حاصل از این آزمون که در جدول ۶ نمایش داده شده، تحلیل رگرسیون تنها تا چهار گام پیش رفته است. در مرحله چهارم ضریب همبستگی برابر با ۰٫۹۵۲، ضریب تعیین برابر با ۰٫۹۲۷ و ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰٫۸۱۶ که نسبت به دو مرحله قبل افزایش یافته است. به عبارت دیگر، ضریب تعیین تعدیل شده ۰٫۹۱ به این معناست که ۹۱ درصد تغییرات متغیر تحقق شاخص‌های زیست‌پذیری به وسیله چهار متغیر کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و خدمات و دسترسی تبیین می‌شود.

میزان F نیز در سطح ۹۹ درصد معنی‌دار شده است که حاکی از معنی‌دار بودن تحلیل رگرسیون گام به گام است و همچنین نتایج نشان می‌دهند که متغیرهای مستقل در جدول در سطح ۹۹ درصد معنی‌دار هستند. این در حالی است که میزان خطای سایر متغیرها بیشتر از ۰٫۰۵ بوده‌اند و به همین دلیل وارد معادله رگرسیون نشده‌اند. از پنج متغیر مستقلی که وارد معادله شده است فقط چهار متغیر باقی مانده‌اند و این بدین معناست که این چهار متغیر (کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و خدمات و دسترسی) بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته داشته‌اند. عدم ورود متغیرهای خارج از معادله به معنای کم‌اهمیت بودن آن‌ها نیست، بلکه به دلیل وجود همبستگی بین متغیرهای خارج از معادله و متغیرهای درون معادله است، زیرا هدف روش گام به گام انتخاب بهترین متغیرها است.

تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته زیست‌پذیری از ضرایب استاندارد استفاده می‌شود. بر اساس این ضرایب به دست آمده، بعد خدمات و دسترسی با ضریب استاندارد ۰٫۳۷۵، بعد اجتماعی با ضریب ۰٫۳۶۲ و بعد اقتصادی با ضریب ۰٫۳۱۴ بیشترین تأثیر را بر زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش داشته‌اند. همچنین بعد کالبدی با ضرایب ۰٫۲۹۸ در مرحله دوم تأثیرگذاری قرار گرفته است. در نهایت بعد زیست‌محیطی با ضریب استاندارد ۰٫۲۲۷ در رتبه آخر قرار می‌گیرد و تأثیر کمتری بر زیست‌پذیری در محدوده مورد مطالعه داشته است.

تحلیل رگرسیون به روش گام به گام

روش ورود متغیرهای مستقل به مدل رگرسیونی به صورت گام به گام است، در واقع این روش متغیرها را یک به یک وارد مدل می‌کند، یعنی ابتدا متغیری که بیشترین همبستگی را با متغیر وابسته دارد، انتخاب می‌کند. دومین متغیری که وارد تحلیل می‌شود، متغیری است که پس از تفکیک متغیر مقدم بر آن، موجب بیشترین افزایش در مقدار ضریب تعیین می‌شود. در این روش، ورود متغیرها به مدل را یک به یک و تا زمانی انجام می‌دهیم که معنی‌داری متغیر به ۹۵ درصد برسد، یعنی سطح خطا ۵ درصد شود، سپس عملیات متوقف می‌شود (منصوری، ۱۳۸۵:۱۷۳). در این مرحله با بهره‌گیری از رگرسیون چندمتغیره، تأثیر گام به گام متغیرهای زیست‌پذیری بر تحقق شاخص‌های زیست‌پذیری سنجیده شده است. بر

جدول ۶. خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره شاخص‌های زیست‌پذیری به روش گام به گام

مرحله	متغیر وارد شده	R	R ²	ضریب تعیین تعدیل شده	F	Sig F	Beta	t	سطح معناداری
اول	کالبدی	۰/۵۷۸	۰/۵۱۴	۰/۴۹۷	۴۱۳/۲۳۱	۰/۰۰۰	۰/۲۳۷	۵/۰۴۵	۰/۰۰۰
دوم	اقتصادی	۰/۷۶۴	۰/۷۴۸	۰/۶۰۲	۵۷۵/۴۲۲	۰/۰۰۰	۰/۳۲۳	۴/۲۱۴	۰/۰۰۰
سوم	اجتماعی	۰/۸۵۲	۰/۸۳۲	۰/۷۴۳	۶۸۶/۴۶۴	۰/۰۰۰	۰/۳۵۷	۴/۹۷۸	۰/۰۰۰
چهارم	خدمات و دسترسی	۰/۹۵۲	۰/۹۲۷	۰/۹۱۶	۸۷۲/۳۰۴	۰/۰۰۰	۰/۳۸۷	۶/۳۷۸	۰/۰۰۰

متغیرها است، می‌توان از روش مدل معادلات ساختاری استفاده نمود. مدل‌سازی مسیری PLS یکی از روش‌های مدل معادلات ساختاری است. با توجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها و معادلات ساختاری (در نرم‌افزار Smart PLS) استفاده کرد

سنجش ضریب تأثیر مؤلفه‌های مختلف بر زیست‌پذیری با استفاده از مدل معادلات ساختاری (مدل‌سازی مسیری PLS) در پژوهش‌هایی که هدف، آزمون مدلی خاص از روابط بین وجود همبستگی لازم بین متغیرها می‌توان از مدل‌های

شکل ۴. تصاویر وضعیت زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی

بحث و نتیجه‌گیری

نظر به مشکلات متعدد شهرها، رویکردهای مختلفی برای ارتقا و بهبود شرایط و کیفیت زندگی در آنها پیشنهاد و مطرح شده است که زیست‌پذیری شهری یکی از آنها است. در این راستا، پژوهش حاضر به بررسی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های زیست‌پذیری در کمپ‌های اقامتی جزیره کیش پرداخته است. روش تحقیق موردنظر توصیفی - تحلیلی و کتابخانه‌ای و جمع‌آوری اطلاعات به صورت پیمایشی و اسنادی و با استفاده از پرسشنامه انجام شده است. داده‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS و PLS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

بر اساس یافته‌های تحقیق و نتایج حاصل از آزمون رگرسیون چندمتغیره و بر مبنای ضرایب بتا به دست آمده، سهم هر یک از ابعاد در نظر گرفته شده برای سنجش و ارزیابی زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش به ترتیب بعد خدمات و دسترسی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست-محیطی با ضرایب استاندارد ۰,۳۷۵، ۰,۳۶۲، ۰,۳۱۴، ۰,۲۹۸ و ۰,۲۲۷ بوده است. همچنین بر اساس نتایج حاصل از

تحلیل گام‌به‌گام، به ترتیب شاخص‌های خدمات و دسترسی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی بیشترین تأثیر را بر زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش داشته‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده از مدل ساختاری PLS، مؤلفه خدمات و دسترسی با ضریب مسیر ۰,۳۹۲، بیشترین تأثیرگذاری بر زیست‌پذیری در محدوده مورد مطالعه داشته است. پس از آن به ترتیب مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی با ضرایب مسیر ۰,۲۹۵، ۰,۲۸۲، ۰,۱۳۵، ۰,۰۶۷ قرار می‌گیرند. بنابراین با شناخت میزان تأثیر هر یک از این مؤلفه‌ها و اولویت‌بندی آن‌ها و برنامه‌ریزی در راستای ارتقاء این مؤلفه‌ها می‌توان میزان زیست‌پذیری را در محدوده مورد مطالعه بالا برد.

با بررسی تفصیلی نتایج پژوهش و الگوی به دست آمده به این نتیجه می‌رسیم که مهم‌ترین عوامل یا مؤلفه‌ها و شاخص-هایی که بر زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش بر اساس نظر ساکنین آن‌ها تأثیرگذار هستند، شامل مؤلفه‌های خدمات و دسترسی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی می‌شوند. در رابطه با مؤلفه خدمات و دسترسی می‌توان گفت که دلیل

همچون افغانی هستند، در این بین روابط همسایگی و مشارکت محله‌ای ضعیفی وجود دارد، بنابراین، ایجاد مراکز جمعی مثل فرهنگسرا در سطح کمپ‌های می‌تواند باعث افزایش ارتباطات اجتماعی و روابط همسایگی در راستای تأمین سرزندگی اجتماعی شود.

- از آنجایی که مسکن کمپ‌های اقامتی جزیره کیش بیش از ۵۰ سال قدمت دارند از استحکام لازم برخوردار نمی‌باشند، بنابراین بهسازی، نوسازی و تجمیع و بازسازی این مسکن می‌تواند یکی از راه‌های ارتقاء زیست‌پذیری کالبدی کمپ‌های اقامتی مورد نظر باشد.

- تأسیس مراکز خدماتی همچون مرکز سلامت، فروشگاه‌های رفع نیاز روزانه ساکنین، مهد کودک و دبستان به دلیل فاصله داشتن کمپ‌ها از مراکز آموزشی سطح شهر، سالن‌های ورزشی و قراردادن تجهیزات ورزشی در فضاهای سبز و باز در سطح کمپ‌ها، کیوسک نیروی انتظامی جهت برقراری نظم و امنیت می‌تواند از نظر خدماتی زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی را ارتقاء بخشد.

- از آنجایی که تمامی ساکنین کمپ‌های اقامتی قشرهای کارگری و مهاجر و افراد کم‌سواد و کم‌تخصص هستند، تأسیس مراکز آموزشی فنی و حرفه‌ای، نهضت سوادآموزی و مراکز آموزشی در زمینه‌های مختلف می‌تواند در توانمند ساختن ساکنین مؤثر واقع شود.

- ایجاد فضای سبز و پارک‌های محلی و احیاء فضاهای سبز موجود آسیب دیده در سطح کمپ‌های اقامتی، می‌تواند اقدام مؤثری در جهت سرزندگی کمپ‌های اقامتی باشد.

- توجه به نیازهای روحی و روانی ناشی از خلأ هویتی مهاجران و تازه‌واردان به جزیره و کمپ‌ها و تشکیل گروه‌های مردمی و نهادهای غیر رسمی، اقدام‌های مؤثری در راستای افزایش مشارکت و حضور مردم در فضاهای کمپ‌ها شود.

منابع

ایراندوست، کیومرث، عیسی‌لو، علی‌اصغر و شاه‌مرادی، بهزاد (۱۳۹۴). شاخص زیست‌پذیری در محیط‌های شهری، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهر مقدس قم. فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، ۴(۱۳)، ۱۰۱-۱۱۸.
براتی، ناصر و یزدان‌پناه شاه‌آبادی، محمدرضا (۱۳۹۰). بررسی ارتباط مفهومی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محیط شهری، مطالعه موردی: شهر جدید پردیس. جامعه‌پژوهی فرهنگی، ۲(۱)، ۲۵-۴۹.

تأثیرگذاری بیشتر این مؤلفه آن است که شاخص‌های خدمات در حوزه‌های مختلف بهداشتی - درمانی، آموزشی، زیرساختی، حمل‌ونقلی، تفریحی و غیره است که تعیین‌کننده شرایط رفاه و آسایش شهروندان و در نتیجه زیست‌پذیری است. با توجه به این که کمپ‌های اقامتی نسبت به سایر مناطق جزیره از این خدمات زیربنایی و رونمایی کمتر برخوردار هستند، مؤلفه خدمات و دسترسی در رتبه اول تأثیرگذاری قرار گرفته است. روابط و تعاملات، هم‌زیستی شهروندان و تنوع و سرزندگی نقش بسزایی در زیست‌پذیری اجتماعی دارد و با توجه به این که به سبب شرایط جزیره‌ای کمپ‌های اقامتی مورد بررسی تحقیق و محدودیت ارتباطی حاصل از آن و نیاز شدید ساکنین به روابط و تعاملات اجتماعی و از طرفی به دلیل مهاجر بودن و قدمت پایین سکونت اکثر ساکنین کمپ‌ها از حس تعلق، روابط همسایگی و مشارکت ضعیفی برخوردارند. بنابراین مؤلفه اجتماعی در پژوهش حاضر در درجه دوم اهمیت و تأثیرگذاری قرار گرفته است. از آنجایی که زیست‌پذیری با شاخص‌های اقتصادی و وضعیت معیشتی و رفاه اقتصادی و مادی ارتباط مستقیمی دارد و اکثر ساکنین کمپ‌های اقامتی را کارگران و پرسنل رده پایین منطقه آزاد که سطح اقتصادی ضعیفی دارند، تشکیل می‌دهند مؤلفه اقتصادی در درجه سوم اهمیت قرار گرفته است. شرایط کالبدی و فیزیکی از جمله استحکام بنای مسکونی، موقعیت و مساحت بنای مسکونی، کیفیت معابر نیز از عوامل اصلی هر چه زیست‌پذیر شدن بیشتر محیط زیست انسان هستند. بنابراین، به دلیل قدمت بالای ساخت بناهای سه کمپ اقامتی مورد نظر که به سال‌های قبل انقلاب و نزدیک به ۵۰ سال از قدمت آن می‌گذرد و دارا بودن ویژگی‌های کالبدی مربوط به آن دوره، از جمله مساحت بسیار پایین، کیفیت و استحکام بسیار پایین و ظاهر نا زیبا و مجموع این عوامل که باعث شده‌اند مؤلفه کالبدی در درجه چهارم اهمیت در زیست‌پذیری کمپ‌های اقامتی جزیره کیش قرار گیرد.

با توجه به اینکه مسئولین باید با استفاده از پتانسیل‌های درونی این کمپ‌ها و با تکیه بر مشارکت‌های مردمی در جهت هر چه بیشتر زیست‌پذیر شدن این کمپ‌ها گام بردارند، نیازمند راهکارهایی اساسی و مؤثر هستند. لذا، مهم‌ترین راهکارهایی که می‌توان در رابطه با بهبود وضعیت مؤلفه‌های زیست‌پذیری مورد ارزیابی تحقیق حاضر در این کمپ‌ها عنوان کرد به شرح زیر هستند:

- با توجه به این که اکثر ساکنین کمپ‌های اقامتی مهاجر و از قومیت‌ها و مناطق مختلف ایران و حتی سایر ملیت‌ها

زیاری، کرامت‌الله، حیدری، اصغر، غنی‌زاده قاسم‌آبادی، هادی، و ابادزی، نسرين. (۱۳۹۷). ارزیابی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های زیست‌پذیری در شهر بم. *دوفصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری*، ۵(۱)، ۱۰۵-۱۲۰.

ساسان پور، فرزانه، تولایی، سمین و جعفری اسدآبادی، حمزه (۱۳۹۴). سنجش و ارزیابی زیست‌پذیری شهری در مناطق بیست و دو گانه کلانشهر تهران. *فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۵(۱۸)، ۲۷-۴۲.

ساسان پور، فرزانه، تولایی، سمین و جعفری اسدآبادی، حمزه (۱۳۹۲). قابلیت زیست‌پذیری شهرها در راستای توسعه پایدار شهری (تهران). *فصلنامه انجمن جغرافیای ایران*، ۱۲(۴۲)، ۱۲۹-۱۵۷.

سلیمانی مهرنجانی، محمد، تولایی، سمین، رفیعیان، مجتبی، زنگانه، احمد و خزاعی نژاد، فروغ (۱۳۹۵). زیست‌پذیری شهری: مفهوم، اصول، ابعاد و شاخص‌ها. *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، ۴(۱)، ۲۷-۵۰.

غلام‌زاده، رسول، آذر، عادل و فتواتی، مهدی (۱۳۹۱). مدل‌سازی مسیری - ساختاری در مدیریت: کاربرد نرم‌افزار *Smart PLS*. تهران: نشر نگاه دانش.

کرلینجر، پدهازر. (۱۳۸۹). *رگرسیون چند متغیره در پژوهش رفتاری*. مترجم: حسن سرایی. تهران: انتشارات سمت.

ماجدی، حمید و بندرآباد، علیرضا. (۱۳۹۳). بررسی معیارهای جهانی و بومی شهر زیست‌پذیر. *نشریه هویت شهر*، ۸(۱۷)، ۶۵-۷۵.

مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). سرشماری عمومی نفوس و مسکن. منصورفر، کریم (۱۳۸۵). *آزمون‌های ناپارامتری و طرز اجرای آن‌ها با کامپیوتر*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. وبسایت سازمان منطقه آزاد کیش. (۱۳۹۷). <http://kish.com/>

بندرآباد، علیرضا. (۱۳۹۰). شهر زیست‌پذیر از مبانی تا مفاهیم. تهران: انتشارات آذرخش.

بندرآباد، علیرضا و احمدی‌نژاد، فرشته. (۱۳۹۳). ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی با تاکید بر اصول شهر زیست‌پذیر در منطقه ۲۲ تهران. *فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۵(۱۶)، ۵۵-۷۴.

حاتمی‌نژاد، حسین، رضوانی، محمدرضا و خسروی‌کردستانی، فریبا. (۱۳۹۳). سنجش میزان زیست‌پذیری منطقه دو شهر سنجند. *نشریه تحلیل مخاطرات محیطی*، ۱(۴)، ۱۷-۳۳. حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۹۳). *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*. چاپ بیستم. تهران: انتشارات سمت.

حبیب‌پور، کریم و صفری، رضا. (۱۳۹۰). *راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی (تحلیل داده‌های کمی)*. تهران: انتشارات متفکران - لویه.

حیدری، تقی. (۱۳۹۵). تحلیل زیست‌پذیری بافت‌های فرسوده شهری شهر زنجان. رساله دکتری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه خوارزمی.

خراسانی، محمدمبین و رضوانی، محمدرضا. (۱۳۹۲). شناخت و تحلیل تفاوت زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری در شهرستان ورامین. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۲(۴)، ۵۵-۷۴.

خراسانی مقدم، صبا، یزدان‌فر، سیدعباس و حسینی، سیدباقر. (۱۳۹۴). بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی مؤثر بر میزان رضایتمندی ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: محله فرحزاد تهران-فرحزاد شمالی). *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*، ۴۷(۱)، ۹۷-۱۱۷.

ربانی‌خورسگانی، علی و کیانپور، مسعود. (۱۳۸۶). مدل پیشنهادی برای سنجش کیفیت زندگی (مطالعه موردی: شهر اصفهان). *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، ۱۵(۵۸-۵۹)، ۶۷-۱۰۸.

Kotus, J., & Rzeszewski, M. (2013). Between disorder and livability. Case of one street in post-socialist city. *Cities*, 32, 123-134.

Larice, M. A. (2005). *Great neighborhoods: The livability and morphology of high density neighborhoods in urban North America*. University of California, Berkeley.

McCrea, R., & Walters, P. (2012). Impacts of urban consolidation on urban liveability: Comparing an inner and outer suburb in Brisbane, Australia. *Housing, Theory and Society*, 29(2), 190-206.

Perkins, H. A. (2010). Green spaces of self-interest within shared urban governance. *Geography Compass*, 4(3), 255-268.

- Perogordo Madrid, D. (2007). The Silesia Megapolis. *European Spatial Planning*, 17(1), 23-33.
- Saitluanga, B. L. (2014). Spatial pattern of urban livability in Himalayan Region: A case of Aizawl City, India. *Social indicators research*, 117(2), 541-559.
- Leby, J. L., & Hashim, A. H. (2010). Liveability dimensions and attributes: Their relative importance in the eyes of neighbourhood residents. *Journal of Construction in Developing Countries*, 15(1), 67-91.
- VanZerr, M., & Seskin, S. (2011). *Recommendations Memo# 2 Livability and quality of life indicators*. CH2M Hill, Portland.

